

Sukkot: The Paradigm of Universal Ideals
Drisha Elul 5783
Are Mitzvot Supposed to Be Comfortable?
Rabbi Jonathan Ziring: jziring@migdalhatorah.org

1. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כה עמוד ב

ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב: אבל חייב בסוכה. - פשיטא! - מהו דתימא: הואיל ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב: מצטער פטור מן הסוכה - האי נמי מצטער הוא, קמשמע לן: הני מילי - צערא דממילא, אבל הכא - איהו הוא דקא מצטער נפשיה, איבעי ליה ליתובי דעתיה.

On a similar note, **Rabbi Abba bar Zavda said that Rav said: A mourner is obligated in the mitzva of *sukka***. The Gemara asks: That is **obvious**; why would he be exempt? The Gemara answers: **Lest you say that since Rabbi Abba bar Zavda said that Rav said that one who is suffering** due to his presence in the *sukka* **is exempt from the mitzva of *sukka***, one could have said that **this mourner too is one who is suffering** and should be exempt as well. Therefore, **he teaches us** that the mourner is obligated in the mitzva of *sukka*. These cases are not similar, since **this exemption from *sukka* applies only** with regard to **suffering that is caused by the *sukka* itself**, e.g., when one is cold or hot or when the roofing has a foul odor. **However, here**, in the case of a mourner, **where he is causing himself to suffer** unrelated to his presence in the *sukka*, **he is required to settle himself** and fulfill the mitzva.

2. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כו עמוד א

רבא שרא ליה לרבי אחא בר אדא למגנא בר ממטללתא משום סרחא דגרגשתא. רבא לטעמיה דאמר רבא: מצטער פטור מן הסוכה. - והא אנן תנן: חולין ומשמשיהם פטורים מן הסוכה. חולה - אין, מצטער - לא! - אמרי: חולה - הוא ומשמשיו פטורים, מצטער - הוא פטור, משמשיו לא.

The Gemara comments: **Rava conforms to his line of reasoning, as Rava said: One who suffers in the *sukka* is exempt from the mitzva of *sukka***. The Gemara asks: **But didn't we learn in the mishna that the ill and their caretakers are exempt from the mitzva of *sukka*?** By inference, with regard to **an ill person, yes**, he is exempt; with regard to **one who suffers, no**, he is not exempt. The Sages **say**: With regard to **an ill person, he and his caretakers are exempt**; however, with regard to **one who merely suffers in the *sukka*, he is exempt but his caretakers are not**.

3. רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ו הלכה ב

חולים ומשמשיהן פטורים מן הסוכה, ולא חולה שיש בו סכנה אלא אפילו חש בראשו ואפילו חש בעיניו, מצטער פטור מן הסוכה הוא ולא משמשיו, ואיזה הוא מצטער זה שאינו יכול לישן בסוכה מפני הרוח או מפני הזבובים והפרעושים וכיוצא בהן או מפני הריח.

The sick and their attendants are freed from [fulfilling the mitzvah] of sukkah. This applies not only to a person who is dangerously ill, but also to one with a headache or a sore eye.

A person who is uncomfortable [when dwelling in the sukkah] is freed from the obligation [to fulfill the mitzvah] of sukkah. This applies to the person himself, but not to his attendants.

Who is "a person who is uncomfortable [when dwelling in the sukkah]"? A person who cannot sleep in the sukkah because of the wind or because of the flies, mites, or the like, or because of the smell.

❖ Sukkot is Unique

4. רבינו מנוח - ספר המנוחה הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ו הלכה ב

ויש לתת טעם ולומר דהאי דאזלינן במצות סוכה לקולא לפטור מצטער יותר משאר מצות משום דכתיב תשבו ודרשינן תשבו כעין תדורו שאתו שרגיל בביתו לאכול הוא מחוייב בסוכה וחולה שאין בו סכנה לא מטרחינן ליה לאכול אם מזיק לו המאכל או אם מצטער הוא ורוצה לאכול תחת האויר אה"נ לא מטרחינן ליה לאכול בסוכה. אבל מצטער בשאר מצות לא פטרינן ליה ...

We can offer a rationale for this and say that that which we are lenient concerning the commandment of Sukkah and rule that one who is uncomfortable is exempt from Sukkah, more so than in other commandments, is because it says “you shall reside” and we expound “reside as you dwell.” As you regularly eat in your home, you must do that in the Sukkah. One who is ill but not in danger, we do not make him extend himself to eat if the food hurts him or he is uncomfortable and wants to eat in the [open] air, then indeed we do not make him extend himself to eat in the Sukkah. However, by other commandments we do not exempt him.

5. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כח עמוד א-ב

מתני' כל שבַעַת הַיָּמִים אָדָם עוֹשֶׂה סוּכָה קָבֵעַ, וּבֵיתוֹ עָרָאִי. יָרְדוּ גְשָׁמִים, מֵאִימַתִּי מוֹתֵר לְפָנוֹת — מִשְׁתַּסְּרַח הַמִּקְפָּה. מְשָׁלוּ מְשָׁל לָמָּה הַדְּבָר דּוּמָה — לְעֵבֶד שֶׁבָּא לְמִזּוּג כּוֹס לְרַבּוֹ, וְשָׁפַף לוֹ קִיתוֹן עַל פְּנָיו. גַּמְ' תָּנוּ רַבָּנָן: כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים אָדָם עוֹשֶׂה סוּכָה קָבֵעַ וּבֵיתוֹ עָרָאִי, כִּי־צָד? הֵיוּ לוֹ פְּלִים נְאִים מְעַלָּן לְסוּכָה, מִצְעוֹת נְאוֹת — מְעַלָּן לְסוּכָה, אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וּמְטִייל בְּסוּכָה. מִנָּא הֵי מִיֵּלִי? דְּתָנוּ רַבָּנָן: "תִּשְׁבֹּר" — כְּעֵין תְּדוּרוֹ, מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים עוֹשֶׂה אָדָם סוּכָה קָבֵעַ וּבֵיתוֹ עָרָאִי. כִּי־צָד? הֵיוּ לוֹ פְּלִים נְאִים — מְעַלָּן לְסוּכָה, מִצְעוֹת נְאוֹת — מְעַלָּן לְסוּכָה, אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וּמְטִייל בְּסוּכָה וּמְשׁוֹנֵן בְּסוּכָה.

MISHNA: All seven days of Sukkot, a person renders his sukka his permanent residence and his house his temporary residence. If rain fell, from when is it permitted to vacate the sukka? It is permitted from the point that it is raining so hard that the congealed dish will spoil. The Sages told a parable: To what is this matter comparable? It is comparable to a servant who comes to pour wine for his master, and he pours a jug [kiton] of water in his face to show him that his presence is not desired. So too, in the sukka, rain is an indication that the Holy One, Blessed be He, does not want the person to fulfill the mitzva of sukka.

GEMARA: The Sages taught: All seven days of Sukkot, a person renders his sukka his permanent residence and his house his temporary residence. How so? If he has beautiful vessels, he takes them up to the sukka, which was typically built on the roof. If he has beautiful bedding, he takes it up to the sukka. He eats and drinks and relaxes in the sukka. The Gemara asks: From where are these matters derived? The Gemara explains that it is as the Sages taught: “In sukkot shall you reside” (Leviticus 23:42), and they interpreted: Reside as you dwell in your permanent home. From here they said: All seven days, a person renders his sukka his permanent residence and his house his temporary residence. How so? If he has beautiful vessels, he takes them up to the sukka; if he has beautiful bedding, he takes it up to the sukka; he eats and drinks and relaxes in the sukka and studies Torah in the sukka.

❖ Or is it?

- The custom of not cutting hair

6. שו"ת רדב"ז חלק ב סימן תרפז

שאלת ממני על מה שנהגו להסתפר בראש חדש אייר אם הוא מנהג הגון או לא. תשובה אנה עבידנא עובדא בנפשאי ואני מסתפר כל חדש ניסן ור"ח אייר וכן נהגו רוב העולם והטעם כיון שהם אסורים בהספד ובתענית אין אבילות זה שהוא תלוי במנהג נהג ... שהרי עיקר איסור התספורת אינו מן הדין אלא ממנהג ואתי מנהג ומבטל מנהג בטעמא כל דהו. תו איכא טעמא דאיכא צער בגידול השיער למי שרגיל להסתפר ולא עדיף האי מנהגא ממצות עשה של סוכה דקי"ל מצטער פטור...

- The law of reading the weekly Parsha twice

7. שו"ת רדב"ז חלק ג סימן תכה (תתסז)

שאלת ממני אודיעך דעתי על מה שאמרו רז"ל חייב אדם להשלים פרשיותיו עם הצבור אם היה סומא או חולה בעיניו ואין יכול לקרות אם הוא מחוייב ללכת אצל אחר שיקרא והוא ישמע וכן אם אינו יודע לקרות אם פטור מחיוב זה.... ולענין החולה רואה אני שהוא פטור לגמרי ולא יהא אלא מצטער שהוא פטור מן הסוכה שהיא מצות עשה של תורה....

- Prayer

8. קובץ שעורים חלק ב סימן מו

א) בתשובות הגאונים - ליק תרכ"ד - סימן נ"א "וחולה שאין יכול להתפלל, אם כבוד עליו החולי הוא ומשמשיו פטורין, דילפינן מסוכה, דחולה ומשמשיו פטורין, ומצטער הוא פטור ומשמשיו חייבין", והיינו בחולה שאין בו סכנה, דאי ביש בו סכנה לא צריך למילף מסוכה, והטעם דמשמשיו פטורין, משום דעוסקין במצוה, וצ"ע, דלפי"ז חולה ומשמשיו פטורין מכל המצוות ומסוכה לכאורה אין ראייה, דהתם טעמא מתשבו כעין תדורו, ואפילו שומרי פירות פטורין מסוכה מה"ט, מוכח מזה, דהמשמשין אין בהן טעמא דתשבו כעין תדורו, והא דפטורין הוא מטעמא דעוסקין במצוה. ולפי"ז גם בחולה עצמו שייך טעמא דעוסק במצוה, דמצות השבת גופו גם עליה דידיה רמיא, ואינו דומה לאבידת ממון דאיתא במחילה, וכן כתב בשו"ת בשמים ראש סי' צ"ד, וכן נראה מדברי הפוסקים בהל' תפילין, דמי שיש לו מכה או מיחוש בראש שגילוי הראש יזיק לו, פטור מלהניח ש"ר אלא שיכול לסמוך על דעת הרשב"א, שאין חציצה פוסלת בש"ר, וצריך להניח על ראש מכוסה.

- The Source with Questionable Legitimacy: The Rosh, or R' Shaul Berlin?

9. שו"ת בשמים ראש צד

ואי אפשר לדון קלים וחמורים ע"י דמוי מלתא למלתא בעניינים אלו, אלא למשכיל, ואי אפשר לבאר טעם כל דבר, וצריך להיות חכם ומבין מדעתו, ודאי ישראל קדושים הם, ואינם מתרפים מן המצוות, כל שאפשר להן מעט מעמידים עצמן בכה ומרכינים ראשן. אבל בחולה הנטפל למשכב, אין מחייבים אותו בדבר הקשה לו, וכהאי גוונא אינו צריך הברייה להביא עצמו לידי מדה זו, ואיסורא נמי איכא לחבול בעצמו.

והוא דר' יוחנן בירושלמי רהי הויק רישא מרבחא ועד עצרתא, אי בעית אימא דווקא ד' כוסות דחביבא להו, ואותו לכד קרוי פרסומי ניסא, אעיג דאכיל מצה ומרור ואמר הגדה, ואף גם צערא בעלמא, ואיבעית אימא, רבי יוחנן מידת חסידות הוא דעביד, וכן ראי לחופשי התורה וראשים העומדים על העם לחזק עצמן בענייני מצוות, ולהחמיר על עצמם. ואף בזו לא כל המקומות והעניינים שווים, ופעמים נהפוך הוא, שהחכם צריך להקל על עצמו יותר, כדי שיהא שכלו בריא ושלם יותר, ואי אפשר לבאר כל זה, והחכם עיניו בראשו, ויש על כל מה שאמרתי עוד ראיות, ולמהדי בה דהייית טובא, אלא שאין רצוני שתאמר כמה ארכן, וראונך האל אשר בסנה שכן (אמר די"ט)

ושאלתני, אשתך אינה יכולה לסבול המרור החד שהוא התמכא, כי לא נמצאים בעורך החזרת ועלשין וכשתאכל כוית ממנו תחלה אם יום או יומיים, ותפול למשכב, ויהפוך תגך לצער, ושאלת שאתן לך כוזה עצה.

תשובה. לא מבעי מרור דלא אברירא הלכתא, כדברי מי, אי נשים בראשון חובה או רשות, ונמצא למיד רשות, ודאי דלא מחייבין למיעבד זכר למקדש לרשות שלהם. אלא אפילו מצוה למיד מצוה בומן הזה דאורייתא, פטור. דאמרי בסוכה חולים ומשמשיהם פטורים מן הסוכה, לא הולא שיש בו סכנה אלא אפילו אין בו סכנה. ולא דווקא סוכה, שאפילו מצטער בעלמא פטור, דתשבו כעין תדורו כתיב, אבל להכי נקט שאין בו סכנה. למילף מיניה בעלמא, דהתורה לחיים ניתנה, ואין זה דרכי נעם. ועוד, דהאי נמי מצוה גדולה להכבית טופ מכל חולי, ונעסק במצוה הוא ופטור משאר מצוות עשה, ולא נאמריה סכנה אלא לעבור על איסור דאורייתא, שכל זמן שלא הגיע עד שערי מות, אין זה מן העשה הירוחה לאו. הא למה זה דומה, לכתבי ספרים תפילין ומוצות שפטורים מכל המצוות, ומצוה גדולה עבדי חכות הרבים תלויה בהם, ואין דוחה שום לאו, ואפילו שכוח דרבנן, אין יכולין לנבדו, וכן תמצא שבשעפת השמד היו צריכין למסור נפש אפילו בדבר קל בקום עשה, וכל מצוות עשה פטורים מן הדין.

10. שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן ריט

הח"י עמד על סוגיית הש"ס סוכה כ"ו ע"א דקאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה ופריך הש"ס מהא דתנינן חולה ומשמשיהן פטורים חולה אין מצטער לא, והקשה הח"י דהא מפורש במשנתניו דמצטער פטור דמה"ט תנן שם כ"ט דאם ירדו גשמים כדי שתסרח המקפה דפטור וליכא טעם אחר רק משום מצטער וא"כ מה חידש רבא, ועוד איזה הוכחה, ובנה מזה יסוד לעצמו דטעם פטור חולה שאב"ס ומצטער של ירדת גשמים הוא משום דכל היכא שהמצוה תגרום לו חולי שאב"ס והיא בקום ועשה פטור מלקיימה ע"כ כיון דמבואר בע"ז כ"ח וברמ"א י"ד סי' רס"ב ס"ב דצער גדול דינו כחולי שאב"ס, וכן באו"ח סי' שכ"ח סי"ז, מש"ה הוצרך רבא לחדש דין דמצטער וכו' אפי' צער שאינו בגדר חולי מכ"מ פטור מסוכה, וזה מחודש רק בסוכה מתשבו כעין תדורו, אבל גשם דינו כצער גדול ודינו כחולי שאב"ס שפטור בכל התורה במצוה דקו"ע, וכמו צינה במדינתניו דאמרין בצינה הכל חולים אצל צינה יע"ש האריך קצת לחזק דבריו אבל האמור ע"כ הוא תמצית שיטתו.

❖ The hybrid

11. ספר אור זרוע חלק ב - הלכות ערב שבת סימן ו

ונראה בעיני דה"ה אם הגשמים יורדים עליו ומצטער או שזרחה עליו חמה ושורפתו. כגון בתקופת תמוז שמותר לו לצאת מן הספינה לתוך העיר וק"ו מסוכה שחייב לאכול בה אעפ"כ תנן ס"פ הישן ירדו גשמי' מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה ... ועוד מצינו שכבוד הבריות דוחה כלאים דרבנן דאיתא בירושלמי דכלאים פרק אין אסור הרי שהיה מהלך בשוק ונמצא לבוש כלאים תרין אמוראין חד אמר אסור וח"א מותר מאן דאוסר דבר תורה ומאן דמתיר כד"ר זירא גדול כבוד הבריות שדוחה את המצוה בל"ת...

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יט עמוד ב

תא שמע: גדול כבוד הבריות שדוחה [את] לא תעשה שבתורה. ואמאי? לימא: אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'! - תרגמה רב בר שבא קמיה דרב כהנא בלאו דלא תסור. אחיכו עליה: לאו דלא תסור דאורייתא היא! אמר רב כהנא: גברא רבה אמר מילתא לא תחייכו עליה, כל מילי דרבנן אסמכינהו על לאו דלא תסור, ומשום כבודו שרו רבנן.

The Gemara cites additional proof with regard to the extent to which human dignity overrides mitzvot in the Torah. **Come and hear, as Rabbi Elazar bar Tzadok the priest said:** I and my fellow priests **would jump over coffins of the deceased** in order to hurry towards kings of Israel to greet them. **And they did not say this only towards kings of Israel, but they said this even towards kings of the nations of the world, so that if one will be privileged to witness the redemption of Israel, he will distinguish between kings of Israel and kings of the nations of**

the world. The priest violated the Torah prohibition to become ritually impure through contact with the dead, in order to show respect for a king. And **why** is this? **Let us say** here too: **“There is neither wisdom, nor understanding, nor counsel against the Lord.”**

12. Mah Enosh’: Reflections on the Relation between Judaism and Humanism: R. Aharon

Lichtenstein

Our attempt to define *kevod ha-beriyot* and *shalom* has not arrived at a truly precise formulation, one which could be readily applied at a practical level. Whatever the exact definitions, however, one point seems fairly clear. The dispensations warranted by these factors have not been sufficiently recognized. Wherever any reasonable line may be drawn, we have collectively strayed far on the side of caution. Precisely because these concepts are so amorphous and their application so potentially sweeping, *posekim* have generally been reluctant to resort to them as grounds for overriding halakhic norms. Their reluctance is thoroughly understandable. Inasmuch as these concepts lend themselves to widespread and dangerous abuse, one naturally tends to stifle even their legitimate application. No doubt, in the modern period particularly, as organized attempts at the irresponsible manipulation of Halakhah have actually materialized, the urge to tone down elements that, in reckless hands, could undermine its entire structure has become almost irrepressible. One suspects that, in some instances, even where the primary basis for a decision has been *kevod ha-beriyot* or *shalom*, a *posek* has preferred, wherever possible, to advance narrower formal or technical grounds rather than encourage the use and potential abuse of general dispensations.

Nevertheless, this conservatism, however laudable in motive and intent, is not without its own dangers. Elements such as *kevod haberiyot* and *shalom* are central to a Torah *Weltanschauung*, a fact to which their legitimate and limited role in suspending certain Halakhic norms clearly attests. Yet the reluctance to permit them to play that role tends to downgrade their position.

The result is twofold. First, there is a danger that in situations in which they ought to be decisive, so that certain usual norms actually should be overridden, they may not be invoked. The wrong decision might thus be handed down; after all, relevant technical grounds for arriving at the same conclusion are not always available. This possibility is, in itself, a matter of grave concern. We should bear in mind that in situations in which *kevod ha-beriyot*

Or *shalom* can legitimately suspend a norm, such suspension is not merely permissible but mandatory. Moreover, the reluctance to invoke a dispensation tends to feed upon itself. Once it has fallen into relative disuse, one is understandably reluctant to apply it more broadly lest he rock the boat—orlest he be accused of rocking the boat. Even R. Hayyim Soloveitchik, despite the immense prestige he enjoyed as the foremost halakhic master of the early twentieth century, came under criticism for extending the concept of *pikkuah nefesh* beyond what had then been its prevalent range.

Secondly, quite apart from possible specific errors, there exists a potentially graver danger. The axiological centrality of *kevod ha-beriyot* or *shalom* as the moral and religious basis of large tracts of Halakhah may be seriously undermined. The dispensation provided by them is not a mere technicality, nor is their application an exercise in legal mechanics. It is grounded in—and hence serves to sharpen and to heighten the awareness of—their position as fundamental Torah values. This point is clearly emphasized in the basic relevant texts. The *gemara* does not merely state—as it does in comparable cases elsewhere—that *kevod ha-beriyot* overrides the usual norms in certain situations. It states, rather, “Great is human dignity, so that it overrides a negative precept of the Torah...”

13. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קעב (בשו"ת בנין שלמה סימן מז, הוא מעלה אותו סברא ודוחה שיטת הבשמים ראש)

נשאלתי באחד שהיה חולה במחלת שטות והוא בבית החולים ונרפא אבל הרופאים אומרים שצ"ל שם עוד איזה שבועות תחת השגחתם כדי שלא יתקלקל ח"ו, אם צריכים להוציאו משם כדי שיקיים מצות שופר שבבית החולים אי אפשר. והשבתי שלע"ד אין צריכים להוציאו כי על עשה גם אונס ממון יותר מחומש נחשב אונס לפוטרו ואולי גם בפחות... וא"כ כ"ש זה שעדיף להאדם אף מחומש ממון ויותר שהיה מוציא להתרפא אף כל ממונו שנחשב אונס ממצות עשה דשופר ופטר.

14. אור שמח הלכות סנהדרין פרק טו : [א] ואין האשה נסקלת ערומה וכו':

פסק כחכמים (סנהדרין מ"ה ע"א) דאמרי הואיל וכתביב ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה, בזיונא דאינש עדיפא ליה טפי מניחא דגופא, ולא שייך זה להא דפליגי אמוראי בפ"ק דבתרא (ב"ב ט' ע"א) אי בודקין לכסות ואין בודקין למזונות, או דילמא אפכא, דשם הלכה כמ"ד דאין בודקין למזונות, משום דהא מצער ליה והא לא מצער ליה, הרי דצערא עדיפא מבזיונא, מלבד דאינו דומה, דהא מיתה ואפושי צערא הוי, ובזיונא עדיפא לה. אולם האמת נראה דאין ה"נ דבזיונא עדיפא מצערא, רק נתבונן, ביש לו ואינו רוצה להתפרנס פליגי תנאי... דבזיון הוא הרגש פנימי בנפש וכי יקר אצלו ממונו מבזיונו אין זה בזיון אצלו, לכן אמרינן דאין בודקין למזונות, דאף אם רמאי הוא ויש לו וקא מצער נפשו ג"כ צערא אית ליה, לא כן כסות, הלא אם יש לו והוא רמאי אין לו בזיון כלל, דאינו נרגש כלל מהעדר הבגדים, וכן כי מחויב הבעל לזון ולכסות את אשתו החיוב אף שאיננה רוצית לעשות לזון עצמה ולכסות בשרה, א"כ הוי קו"ח מזון מכסות, וכמו דיליף במכילתא משפטים (נזיקין פ"ג ד"ה שארה), אבל לעולם בזיונא דאתא מעלמא גדולה מצער בעלמא, ולכן מצאנו דכבוד הבריות דוחה לדבר תורה בשב וא"ת, ולכן אלו היה כלאים כשהיה לבוש בשוק שב ואל תעשה היה נדחה מפני כבוד הבריות, כדאמרו ברכות פרק מי שמתו ("ט ע"ב), ומצטער לא מצאנו דנדחה שום מצוה מפני צערא, אדרבא בסוכה דוקא כתיב תשבו כעין תדורו, למיפטר מצטער (סוכה כ"ה ע"ב), ובלילה ראשונה יש פוסקים דאינו נפטר, דממצה ילפינן, אין זה רק כמו שבארנו, דבזיון גדול מצערא, ודוק: ובזה בטלו דברי מי שרצה לפקפק דמצטער יהיה מותר בכל איסורים דדבריהם...